

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК СТУДЕНТІВ ХНПУ ІМ. Г. С. СКОВОРОДИ ТА ХНЕУ ІМ. С. КУЗНЕЦЯ

Стрижак Олена Олегівна

доцент кафедри туризму, кандидат економічних наук, доцент
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

***Анотація.** Здійснено порівняльний аналіз психолого-педагогічних характеристик здобувачів вищої освіти ХНПУ ім. Г. С. Сковороди та ХНЕУ ім. С. Кузнеця. На основі опитування визначено основні цілі та мотиви отримання вищої освіти, а також ціннісні орієнтації студентів ВНЗ. Здійснено опитування респондентів щодо оцінювання якості навчання у закладах освіти та самооцінки особистих якостей. Крім того, визначено особливості позанавчальної діяльності студентів.*

Вступ. В умовах розвитку цифрових технологій, швидкого оновлення інформації та знань результати діяльності освітніх установ певною мірою залежать від їхніх можливостей пристосування свого внутрішнього потенціалу до мінливого зовнішнього середовища. Впровадження технологічних інновацій в усі сфери суспільної діяльності актуалізує, зокрема, питання оновлення навчальних програм щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій для підготовки майбутніх фахівців. Однак формування професійних компетенцій здобувачів вищої освіти в сфері інформаційно-комунікаційних технологій залежить не тільки від технологічної бази навчального закладу та сучасних програм підготовки, але й від бажання самих студентів та їх мотивації до здобуття відповідних навичок.

Негативні демографічні тенденції в Україні, проявом яких є зменшення народжуваності, збільшення трудової міграції та еміграції, відповідне зменшення кількості абітурієнтів тощо призводять до підвищення рівня конкуренції закладів освіти на ринку освітніх послуг. В інформаційному суспільстві престижність освітніх інституцій залежить у тому числі від їх здатності використовувати в освітньому процесі новітні методи та технології навчання, корегуванні освітніх методик у відповідності з мотиваціями та цілями студентів. Саме тому важливого значення набувають питання аналізу та оцінки психолого-

педагогічних характеристик студентів, визначенні їх ціннісних орієнтації та мотивації навчання.

Методи. В дослідженні було використано методи аналізу, синтезу, індукції та дедукції – для формулювання гіпотези та побудови схеми й обґрунтування етапів та формулювання висновків дослідження, логічного узагальнення – для формулювання питань анкети, анкетування – для отримання інформації, графічний – для візуалізації результатів дослідження.

Основна частина. Результати навчання залежать від багатьох факторів, як пов'язаних з особистістю здобувача, – природних здібностей, особливостей характеру, психологічного типу, умов у родині тощо, так і з тими, які впливають на студента в межах навчального закладу – умови навчання, соціально-психологічний клімат в колективі, якість викладання та використання сучасних методик навчання й т. і. У зв'язку з цим дослідженню впливу різноманітних чинників на навчальну діяльність присвячено праці багатьох вчених. Зокрема, Бойко І. В. [1] було розглянуто методи мотивації і способи стимулювання навчального та виховного процесу у вищій школі, визначено їх роль в системі освіти, вплив на освітній процес і розвиток особистості студентів. Крушельницькою О. І., Третьяковою А. М. [5] виявлено основні мотиви отримання вищої освіти та проаналізовано динаміку мотивації студентів від першого курсу до випускного. З'ясувалося, що провідними мотивами здобуття вищої освіти як у першокурсників, так і у випускників, є забезпечення собі хорошого матеріального становища в майбутньому і можливість стати хорошим професіоналом. При цьому виявлено, що система мотивації не тільки істотно впливає на освоєння студентами професійних компетенцій, але й змінюється протягом навчання. Кукановою Е. В. [6] на основі дослідження соціально-демографічних характеристик студентів, аналізу їх ціннісних орієнтацій, мотивів, установок та ін. обґрунтовано висновок про необхідність створення сприятливої для майбутніх фахівців-професіоналів атмосфери у вищих навчальних закладах.

Дослідження структурних компонентів поінформованості про спільне навчання та взаємозв'язку між поінформованістю про спільне навчання та навчальними показниками, проведене Кедінгом З., Наном Л. [2], показало, що обізнаність із завданнями безпосередньо впливає на успішність навчання. Разом з тим соціальне сприйняття,

поінформованість про концепцію та обізнаність про робочий простір впливають на успішність навчання через усвідомлення завдань. Фроловою Є. В. [7] проаналізовано регуляторний і мотиваційний механізм навчальної діяльності студентів гуманітарних та технічних спеціальностей. Виявлено, що висока навчальна успішність базується на розвиненій системі самомотивації незалежно від спеціальності, за якою навчаються студенти. Однак було встановлено, що студенти технічних спеціальностей володіють більш розвинутою системою самомотивації у порівнянні зі студентами гуманітарних спеціальностей, система самомотивації яких менш диференційована.

З урахуванням досвіду попередніх досліджень для аналізу психолого-педагогічних характеристик студентів ХНПУ ім. Г. С. Сковороди та ХНЕУ ім. С. Кузнеця було узагальнено мотиви, які обумовлюють навчання, виділено основні здібності та ціннісні орієнтації, необхідні для опанування знаннями, на цій основі було сформульовано питання та розроблено спеціальну анкету [3; 4]. В опитуванні взяла участь 51 особа, із них – 25 студентів денної форми навчання факультету іноземної філології ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, з яких – 2 хлопці та 23 дівчини віком від 18 до 23 років, та 26 студентів денної форми навчання факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця, з яких – 5 хлопців та 21 дівчина віком від 17 до 20 років. Студентам було запропоновано низку питань з варіантами відповідей, кожний з яких вони мали оцінити від 0 до 5 балів, де 0 – це найменший бал, 5 – відповідно найбільший. За даними анкетування було розраховано середній бал за кожним варіантом відповіді.

Результати та їх обговорення. У табл. 1 наведені результати оцінювання. Для візуалізації результатів опитування було побудовано профілі за блоками питань, які представлено на рис. 1-3.

За даними табл. 1 можна зробити наступні висновки. Так, на питання щодо основних мотивів отримання вищої освіти більшість респондентів, як в ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, так і в ХНЕУ ім. С. Кузнеця, в якості основних мотивів виділили бажання отримати престижну спеціальність та зробити кар'єру з тією відмінністю, що студенти ХНЕУ ім. С. Кузнеця орієнтуються, насамперед, на відкриття власного бізнесу.

Таблиця 1

Результати опитування студентів

Позначення	Характеристика	Середній бал	
		ХНПУ ім. Г.Сковороди	ХНЕУ ім. С.Кузнеця
1) цілі отримання освіти			
A1	отримати престижну спеціальність	3,84	3,24
A2	заробляти більше грошей	3,84	3,28
A3	зробити кар'єру	3,8	3,24
A4	відкрити свій бізнес	2,36	3,52
A5	реалізувати свої творчі можливості	2,8	2,8
A6	отримати нові знання	4	3,2
A7	принести користь суспільству	3,08	2,8
A8	завести друзів	2,88	2,84
A9	виїхати за кордон	3,68	2,84
A10	отримати диплом	3,96	3,64
A11	успішно вийти заміж (одружитися)	0,88	1,08
A12	за мене вирішили батьки, мені все одно, де вчитися	0,36	0,48
2) якість навчання в освітній установі			
B1	викликає інтерес	2,92	2,56
B2	дозволяє повністю розкрити свої творчі здібності	2,44	2,52
B3	сприяє розвитку навичок комунікації і спілкування	2,76	2,92
B4	підвищує рівень знань	3,6	2,92
B5	дає практичний досвід, необхідний для оволодіння спеціальністю	3,04	2,76
B6	не знаю, на заняття ходжу рідко	0,16	0,36
3) самооцінка власних здібностей			
V1	інтелект	3,12	3,48
V2	творчі здібності	3,08	3,56
V3	навички комунікації і спілкування	3,12	3,52
V4	загальний рівень знань	3,2	3,24
V5	здатність вирішення проблем	3,28	3,64
V6	вміння досягати результатів	3,28	3,84
4) основні ціннісні орієнтації			
G1	1) матеріальна забезпеченість	3,32	3,48
G2	2) здоров'я	4	4
G3	3) сімейне щастя	3,76	3,96
G4	4) любов	3,72	3,68
G5	5) особиста безпека	3,96	3,92
G6	6) почуття власної гідності	3,84	3,84
G7	7) друзі	3,52	3,76
G8	8) надія стати висококваліфікованим фахівцем	3,76	3,4
G9	9) цікава робота	4,08	3,68
G10	10) громадський успіх	3,36	3,44

Це пояснюється бажанням майбутніх фахівців одержати конкурентні переваги на ринку праці. Здобуття нових знань також суттєве для здобувачів, оскільки завдяки їх отриманню можна претендувати на більш кваліфіковану та високооплачувану роботу.

Відповідно мета «отримання доходу» також отримала високий бал. Крім того, слід відмітити, що для студентів має значення і підтвердження здобутих знань дипломом. Таким чином, навчальна діяльність обумовлюється відповідними внутрішніми мотивами. Практично всі студенти підтвердили свідомість власного вибору навчального закладу та спеціальності, а також те, що ВНЗ розглядається ними в першу чергу як місце для навчання.

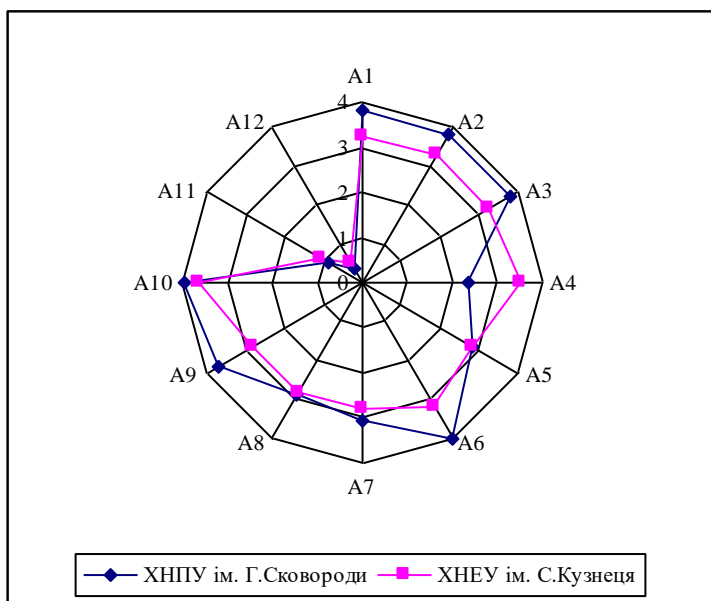

Рис. 1. Результати опитування студентів щодо мотивації навчання

При оцінюванні студентами процесу навчання в ХНПУ ім. Г.С. Сковороди (рис. 2) найбільший середній бал (3,6) отримала характеристика «підвищення рівня знань», найнижчий (2,76) – «сприяння розвитку навичок комунікації і спілкування». Це свідчить про високу мотивацію здобувачів до отримання нових знань та розвитку. В ХНЕУ ім. С. Кузнеця найвищу оцінку здобули якості «сприйняття розвитку навичок комунікації і спілкування» (2,92) та

«підвищення рівня знань» (2,92), найнижчу – «розкриття творчих здібностей» (2,52), що відображає спрямування процесу навчання не тільки на здобуття знань, але й на розвиток комунікаційних навичок, що є також важливим для майбутніх фахівців. Однак в цілому якість навчання і в ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, і в ХНЕУ ім. С. Кузнеця, очима студентів не достатньо висока. При цьому результати опитування показали, що переважна більшість студентів відвідує заняття, тому їх відповіді можна вважати релевантними.

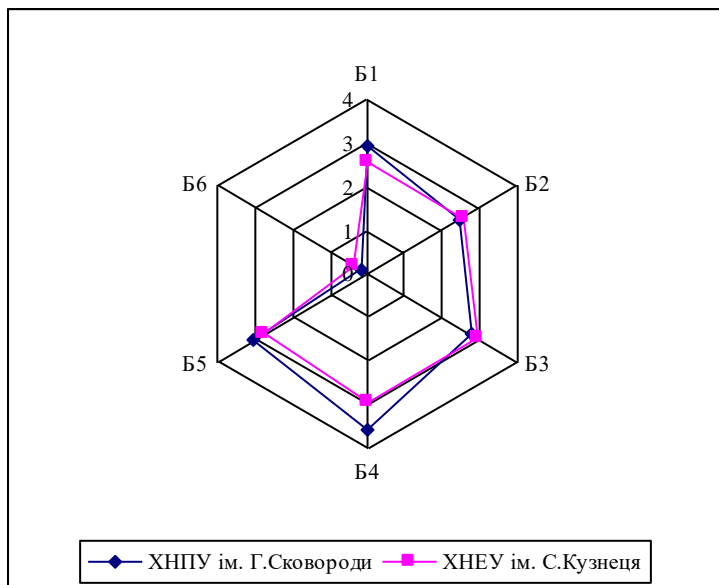

Рис. 2. Результати опитування студентів щодо якості навчання

Оцінка студентами власних здібностей (рис. 3) показала, що суттєвим компонентом саморегуляції навчання є адекватне оцінювання власних можливостей, знань та вмінь. Узгодженість рівня самооцінки та дійсних власних спроможностей є необхідною передумовою розвитку можливостей пізнання та особистих навичок здобувача, розвитку здатності вирішення конфліктних ситуацій у майбутній професійній діяльності. Результати проведеного оцінювання показали, що студенти ХНПУ ім. Г. С. Сковороди оцінюють свої власні здібності в середньому на 3 бали. З одного боку, це свідчить про об'єктивність та самокритичність, з іншого, – про імовірну недооцінку та відсутність

амбітності й лідерського потенціалу. Можна зробити висновок, що в цілому в опитуваній групі переважають «пасивні» студенти за наявності формального лідера в особі старости групи. При цьому оцінка власних спроможностей студентами ХНЕУ ім. С. Кузнеця виявилася декілька вищою (3,72 балів). Максимальний бал, наданий характеристиці «вміння досягати результатів», свідчить про орієнтацію здобувачів вищої освіти на розвиток лідерських якостей.

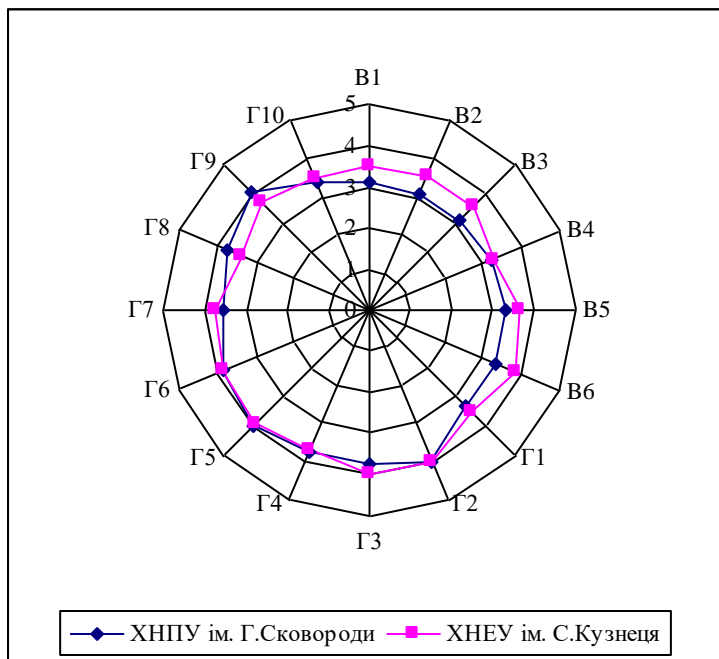

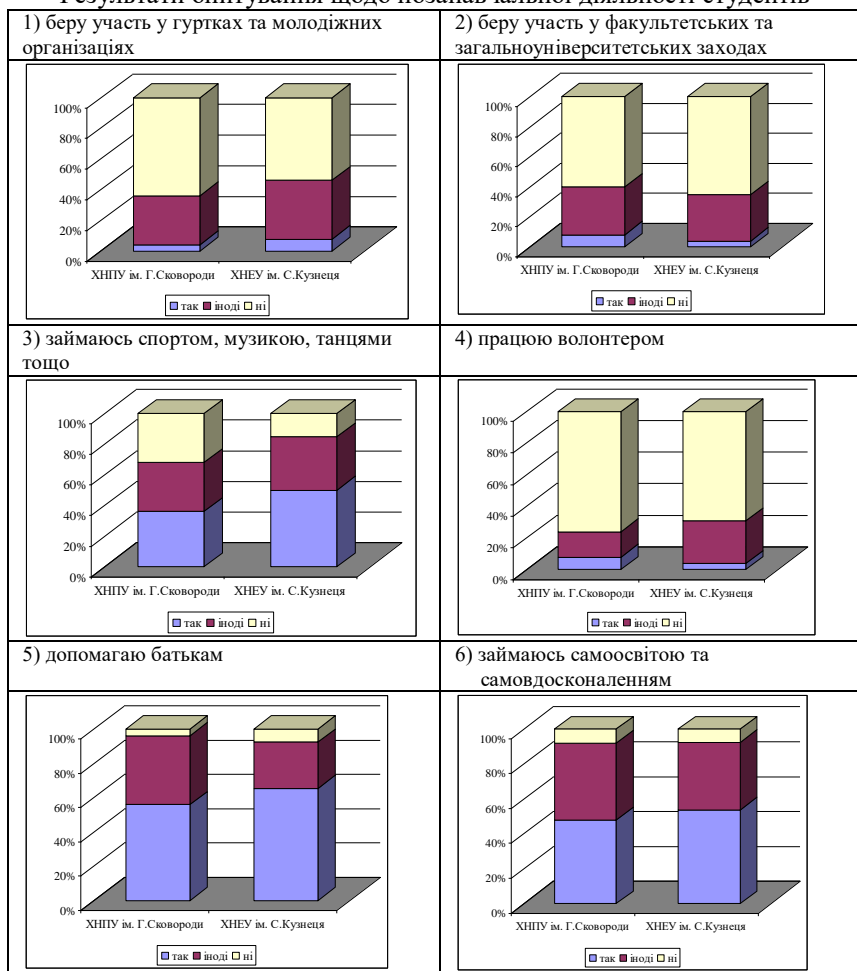
Рис. 3. Результати опитування студентів щодо оцінки власних здібностей та ціннісних орієнтацій

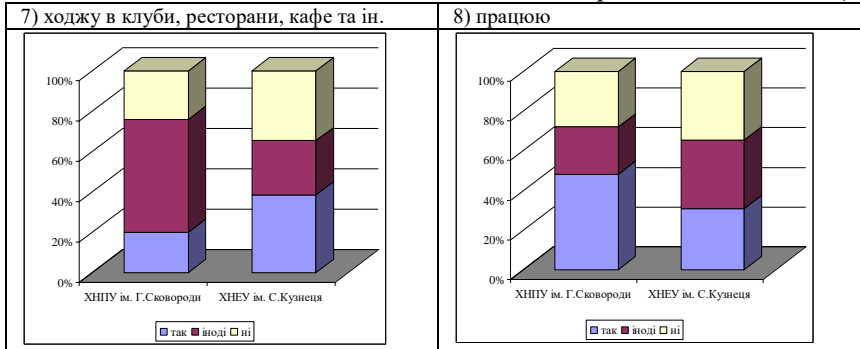
В дослідженні пропонувалося також оцінити свої власні ціннісні орієнтації. За результатами оцінювання найвищою цінністю для студентів є цікава робота та здоров'я. Однак всі інші також мають суттєве значення – відповіді розподілилися майже рівномірно. Це свідчить про формування цілісної особистості.

Окрім цього, для отримання інформації про позанавчальну діяльність студентам було запропоновано ряд варіантів з вибором відповіді «так», «ні», «іноді», підсумки опитування наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Результати опитування щодо позанавчальної діяльності студентів

Аналіз позанавчальної діяльності (табл. 2) показує, що значна частина студентів обох ВНЗ не бере участі у суспільному молодіжному житті, у тому числі в загальноуніверситетських та факультетських заходах, не здійснює волонтерську діяльність, частина студентів займається такою діяльністю лише іноді. При тому, що переважна частина здобувачів знаходить час для відвідування розважальних закладів та має час для хобі. Також слід зазначити, що більша частина респондентів працює постійно або час від часу. Позитивним є також той факт, що майже всі здобувачі допомагають своїм батькам та займаються самовдосконаленням. Це характеризує студентів як чуйних та свідомих членів суспільства.

Висновки та рекомендації. Переважна більшість опитуваних студентів ВНЗ свідомо ставиться до процесу навчання та отримання нових знань, дотримується режиму в університеті та на факультеті. Здобувачі спрямовані на розвиток та самовдосконалення, а також орієнтовані на обрану сферу професійної діяльності. При цьому спостерігається недостатня участь у гуртках та молодіжних організаціях, у факультетських та загально університетських заходах, а також зниження інтересу до суспільного життя.

За результатами проведеного аналізу студентам слід зосередити увагу на участі у молодіжних заходах, наприклад, суботник, виступ на концерті тощо. Можливо, недостатня соціальна активність студентів обумовлена слабкою мотивацією з боку відповідальних осіб на факультеті, бо наявність особистої мотивації підтверджується існуючими хобі. Тому пропонується більш активно залучати студентів до участі у різних заходах. Це підвищує рівень творчих спроможностей